

Richtlijnen Milieueffectrapport

Winning suppletiezand Noordzee 2007

Inspectie Verkeer en Waterstaat

Ministerie van Verkeer en Waterstaat

Rijkswaterstaat

RICHTLIJNEN

MILIEUEFFECTRAPPORT

WINNING SUPPLETIEZAND NOORDZEE 2007

initiatiefnemer: Rijkswaterstaat Noord-Holland

Opgemaakt door:
Ministerie van Verkeer en Waterstaat

In opdracht van:
Inspectie Verkeer en Waterstaat
Divisie Water Toezichteenheid Waterbeheer

Juli 2006

INHOUDSOPGAVE

1. INLEIDING	3
2. HOOFDPUNTEN VAN HET MER.....	3
3. ACHTERGROND EN BESLUITVORMING.....	4
3.1 Achtergrond, probleemstelling en doel	4
3.1.1 Kustlijnbeheer en kustversterking	4
3.1.2 Winnen van suppletiezand	4
3.2 Beleidskader.....	4
3.3 Te nemen besluit(en)	6
4. VOORGENOMEN ACTIVITEIT EN ALTERNATIEVEN	6
4.1 Voornemen.....	6
4.2 Bandbreedte alternatieven.....	6
4.3 Meest milieuvriendelijk alternatief.....	7
5. REFERENTIE	8
6. MILIEUGEVOLGEN	8
6.1 Bodem, morfologie, water	8
6.2 Natuur	9
6.2.1 Ecologische effecten	9
6.2.2 Informatie voor de passende beoordeling	9
6.3 Overige.....	10
7. OVERIGE ONDERDELEN VAN HET MER.....	10
7.1 Vergelijking van alternatieven.....	10
7.2 Leemten in informatie.....	10
7.3 Evaluatieprogramma	11
7.4 Vorm en presentatie	11
7.5 Samenvatting van het MER	11

bijlage 1 Reacties Bevoegd Gezag

bijlage 2 Nota van Antwoord

1. INLEIDING

Voorgenomen activiteit

De Hoofdingenieur-directeur (HID) van de Regionale Dienst Noord-Holland van Rijkswaterstaat heeft een coördinerende rol inzake kustzaken. De HID heeft het voornemen om in 2007 zand te winnen uit de Noordzee om te gebruiken bij het reguliere kustonderhoud en bij verbetering van enkele Zwakke Schakels in de kustverdediging.

Besluitvorming

Voor de zandwinningen op de Noordzee zijn ontgrondingsvergunningen nodig van de Staatssecretaris van Verkeer en Waterstaat. Uit een uitspraak van de afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State kan worden opgemaakt dat – vanwege de beoogde omvang in areaal van de zandwinningen ten behoeve van de kustsuppleties – bij het besluit over de ontgrondingsvergunningen milieueffectrapportage (m.e.r.) verplicht is. Er is gekozen voor een getrapte aanpak, waarbij eerst voor de suppletiezandwinningen in 2007 een m.e.r.-procedure wordt opgestart. De m.e.r.-procedure voor suppletiezandwinningen in 2008 en later volgt hierop.

2. HOOFDPUNTEN VAN HET MER

Het Bevoegd Gezag beschouwt de volgende punten als essentiële informatie in het milieueffectrapport. Dat wil zeggen dat het MER onvoldoende basis biedt voor het meewegen van het milieubelang in de besluitvorming, als de volgende informatie ontbreekt.

1. Een **transparante verkenning** naar winplaatsen binnen de zoekgebieden. Dit moet uitmonden in enkele alternatieven, waaronder in ieder geval het **meest milieuvriendelijke alternatief** (MMA). Elementen die daarbij een rol spelen zijn:
 - a. locatiekeuzen bepaald door korrelgrootte, slibgehalte en ecologische condities;
 - b. tijdstip van winnen, met name om natuurwaarden te ontzien;
 - c. de wijze van winnen. Besteed hierbij aandacht aan strokenwinning, omdat dit mogelijk een vlottere rekolonisatie in kuilen oplevert. Ga bij de grote winning voor de kust van Noord-Holland Noord na of dieper winnen een optie is die milieuwinst zou kunnen opleveren.
2. De **gevolgen voor de ecologie**, waarbij met name aan de orde moeten komen:
 - a. de effecten van vertroebeling, zowel op de primaire productie als de doorwerking hiervan hoger in de voedselketen;
 - b. de verwachte snelheid van (her)ontwikkeling in en rondom de winplaatsen;
 - c. de verstoring op fauna door bepaalde exploratietechnieken, de winningen en de vaarbewegingen die samenhangen met de zandwinning;
 - d. de benodigde informatie voor de afweging in het kader van de Natuurbeschermingswet 1998.

3. Een duidelijk beeld van de leemten in kennis van de effecten en hoe voorzien wordt in het verkrijgen van nieuwe kennis in de vorm van een **evaluatieprogramma**. Geef daarbij aan hoe kennis wordt verkregen:
 - a. over de huidige situatie (nulmetingen);
 - b. over de gevolgen van de zandwinnings (vertroebeling, verstoring, rekolonisatie).
4. Een zelfstandig leesbare **samenvatting**, die leesbaar is voor een brede doelgroep en die een goede afspiegeling is van de inhoud van het MER.

3. ACHTERGROND EN BESLUITVORMING

3.1 Achtergrond, probleemstelling en doel

3.1.1 Kustlijnbeheer en kustversterking

Presenteer in het MER het beleid van handhaving van de Basiskustlijn (BKL) en hoe dat in de praktijk tot nu toe is aangepakt door zand uit de Noordzee te suppleren. Geef tevens aan waar omwille van de veiligheid met voorrang kustversterkingsmaatregelen noodzakelijk zijn (Zwakke Schakels).

3.1.2 Winnen van suppletiezand

Geef in het MER aan:

- welke hoeveelheden zand in voorgaande jaren voor de suppleties zijn gewonnen en welke totale hoeveelheden in 2007 nodig zullen zijn voor BKL en de kustverdediging. Presenteer – zo mogelijk – ook een indicatie of een ordegrootte van de benodigde hoeveelheden suppletiezand in een bepaalde periode erna¹. Dit om aan te geven of 2007 een bijzonder 'suppletiejaar' is, dan wel een 'gebruikelijk' jaar;
- welke kustvakken in 2007 aangepakt worden en geef een indicatie van de kustvakken in de perioden erna (op kaart);
- welke korrelgrootte vereist is voor de suppleties².

3.2 Beleidskader

Toets het initiatief in het MER aan de beleidsmatige en wettelijke kaders. Behandel hierbij tenminste:

- *Natuurbeschermingswet 1998* (Nbw): Deze wet geldt sinds oktober 2005 en is de Nederlandse implementatie van de Habitat- en Vogelrichtlijn. Het gaat met name om de gebiedsbescherming van Natura2000. Centraal staat of er (significante) negatieve gevolgen kunnen optreden voor habitats en soorten waarvoor instandhoudingsdoelen gelden. De

¹ Naar keuze bijvoorbeeld een 5-jaar termijn 2008-2013 of een 10-jaartermijn 2008-2018. Geef ook aan of de stijgende zeespiegel in relatie tot het zekerstellen van het plaatareaal in het Waddengebied hierin is verdisconteerd. Als gas gewonnen gaat worden onder het Waddengebied vormen de extra suppleties ter aanvulling van de bodemdalingsschotel in de kombergingen Pinkegat en Zoutkamperlaag een speciaal aandachtspunt.

² Uit de sedimentkartering blijkt dat in het beoogde zoekgebied Ameland erg fijn zand voorkomt (zie ook startnotitie, figuur 2.2). Dit is wellicht minder geschikt als suppletiezand.

initiatiefnemer is van mening dat er winningen mogelijk zijn waarvan met zekerheid gesteld kan worden dat deze geen significante gevolgen zullen hebben op Natura2000. Het Bevoegd Gezag vraagt dit te onderbouwen in het MER. Daarbij dienen overigens niet alleen de Nederlandse Natura2000-gebieden te worden behandeld, maar ook de nabijgelegen gebieden voor de Duitse en de Belgische kust;

- De *Nota Ruimte*, met de verdere uitwerking ervan in het *Integraal Beheerplan Noordzee 2015* (IBN2015). Voor het initiatief zijn belangrijk:
 - waar het initiatief gesitueerd is. Geef in het MER aan of de zoekgebieden voor zandwinning liggen binnen de territoriale zone alsook binnen de op IBN2015-kaart aangeduide kansrijke gebieden voor zandwinning. Ga ook in op de nieuwe inzichten over de gebieden met bijzondere ecologische waarden, waaronder de Kustzee benoorden Petten en de Voordelta: geef aan welke winningen liggen in de nabijheid van deze gebieden en of dit consequenties heeft voor het initiatief;
 - het integrale toetsingskader:
 1. definiëren ruimtelijke claim;
 2. voorzorg;
 3. nut en noodzaak;
 4. locatiekeuze en ruimtegebruik;
 5. beperking van effecten en compensatie.
- *Tweede Regionaal Ontgrondingenplan Noordzee* (RON 2): Hierin staan aanvullende voorwaarden voor kleinschalige (reguliere) winning (minder dan 10 miljoen m³): “*de zeebodem mag maximaal 2 meter verdiept worden (in vaargeulen 5 meter)*” en “*herhaalde reguliere winning op dezelfde winlocatie welke al eens 2 meter is verdiept is toegestaan maar wordt beschouwd als een diepere winning*”. Bij grootschalige ontgrondingen (meer dan 10 miljoen m³) buiten de doorgaande NAP -20 meter dieptelijn kan er volgens het RON2 dieper gewonnen worden. Alle in de startnotitie genoemde winlocaties voor 2007 zijn ingeschat op een volume minder dan 10 miljoen m³. Van de suppletiezandwinningen is de winning bij Noord-Holland Noord veruit de grootste en als nadere studie uitwijst dat meer zand nodig is, dan kan dit wellicht een groter volume bedragen dan 10 miljoen m³.
- Het beleid omtrent schaarse bouwgrondstoffen, met name de mogelijkheid voor gecombineerde winning van beton- en metselzand: Geef in het MER nader aan welke status de bouwgrondstoffentoets van de *Nota Ruimte* heeft³ en welke betekenis dit heeft voor de suppletiezandwinningen.
- Geef in het MER aan wat de status is van de *ICES Guidelines for the management of marine sediment extraction*, die zijn geformuleerd in het kader van OSPAR, en wat dit betekent voor het initiatief.

³ In de *Nota Ruimte* staat hierover:

- “*de effecten op de bouwgrondstoffenvoorziening moeten worden betrokken in de afweging;*
- *er moet rekening worden gehouden met de geologische voorkomens van schaarse bouwgrondstoffen als beton- en metselzand, grind, kalksteen, klei voor de grofkeramische industrie en zilversand, om zo de winningmogelijkheden voor toekomstige generaties niet te belemmeren;*
- *er moet worden afgewogen of in combinatie met andere functies winning van oppervlakedelfstoffen mogelijk is (multifunctionele winning). Hierbij wordt het dieper maken van de ontgraving dan strikt noodzakelijk is voor de gewenste functie of eindbestemming niet uitgesloten”.*

3.3 Te nemen besluit(en)

Voor het initiatief zijn ontgrondingsvergunningen nodig. Geef in het MER aan welke overheidsinstantie bevoegd gezag is. Geef tevens aan of voor iedere locatie afzonderlijk ontgrondingsvergunningen zijn beoogd, of dat het gaat om een 'collectieve' vergunning. Geef tevens aan of er vergunningen nodig zijn in het kader van de Nbw.

4. **VOORGENOMEN ACTIVITEIT EN ALTERNATIEVEN**

4.1 Voornemen

Geef in het MER per zoekgebied de zandbehoefte aan (volume). Presenteer de oppervlakte die op grond van het voornemen voor iedere winning noodzakelijk is. Houd daarbij rekening met:

- Baggertechniek en winningsdiepte: de toegepaste baggertechniek en de diepte van winnen bepalen het aangetaste oppervlak;
- Talud: het direct aangetaste gebied is hierdoor enigszins groter;
- Zand- en slibverliezen: met name door overflow.
- De winbaarheid van het gewenste zand. Anticipeer hierbij op het voorkomen van stenen (met name in het Noorden), klei en sliblagen en wrakken en archeologische restanten

Geef aan de hand van een duidelijke overzichtskaart aan waar in de zoekgebieden, voor zover bekend, winbaar suppletiezand in de bodem kan worden verwacht en welke slibgehalten daar aanwezig zijn. Geef aan hoe de exploratie uitgevoerd zal worden (boren, seismisch) en hoe wordt gehandeld als het zand niet geschikt is.

4.2 Bandbreedte alternatieven

Voor de ontwikkeling van alternatieven – waaronder in ieder geval het meest milieuvriendelijke alternatief (MMA) – is het eerst noodzakelijk dat het MER aangeeft welke variatiemogelijkheden er zijn. Bij elk alternatief moet worden aangegeven welke preventieve, mitigerende en compenserende maatregelen (kunnen) worden getroffen. Verwijs hierbij naar het wettelijk en beleidskader.

Technische randvoorwaarden

Geef aan of er voor het initiatief harde technische voorwaarden bestaan die van invloed kunnen zijn op mogelijke alternatieven, bijvoorbeeld in welk seizoen de zandwinningen/suppleties kunnen worden uitgevoerd.

Zoekgebieden

Geef aan welke zoekgebieden zijn gedefinieerd waarbinnen de respectievelijke winningslocaties gevonden moeten worden⁴. Geef aan welke delen van zoekgebieden bij voorbaat zijn uitgesloten vanwege 'harde' restricties. Denk daarbij aan kabels, buisleidingen, olie- en gaswinning,

⁴ In de startnotitie zijn de zoekgebieden voor de suppleties in 2007 op kaart gegeven. De initiatiefnemer heeft laten weten dat deze ruim genoeg zijn begrensd om voor de daadwerkelijke winningen locaties te kunnen vinden die de zandbehoeften kunnen dekken.

archeologische vondsten (o.a. waardevolle scheepswrakken), scheepvaartroutes, ankerplaatsen. Geef vervolgens per zoekgebied aan hoeveel areaal resteert om de zandbehoefte te dekken.

4.3 Meest milieuvriendelijk alternatief

Er dient in ieder geval in het MER een meest milieuvriendelijk alternatief (MMA) te worden ontwikkeld. Het MMA moet:

- uitgaan van de beste bestaande mogelijkheden ter bescherming en/of verbetering van het milieu;
- technisch haalbaar zijn;
- binnen de competentie van de initiatiefnemer liggen.

Het Bevoegd Gezag onderschrijft dat het belangrijkste thema binnen het MMA het beperken van aantasting van natuurwaarden is. Voor natuur zijn de belangrijkste factoren:

- Locatiekeuze: hierbinnen zijn verschillende elementen aanwezig:
 - vanwege vertroebeling dient in MMA-verband voldoende afstand tot Natura2000-gebieden in acht te worden genomen;
 - geen zandwinningen ter plaatse van voorkomens van levende schelpenbanken, voorkomens van concentraties verstoringsgevoelige beschermde soorten (sommige vissen, alle zeevogels, alle zeezoogdieren) en arealen waar een relatief hoog slibgehalte voorkomt in de zandfractie⁵ dan wel een kleine korrelgrootte voorkomt.
- Winningsdiepte: alhoewel het RON2 dit in principe niet propageert voor kleinschalige winningen, kan dieper winnen in het kader van MMA nuttig blijken. Dit omdat minder zeeoppervlak wordt aangetast, waardoor minder bentische organismen worden vernietigd die met name in de bovenste 30 centimeter van de bodem leven. Een nadeel van dieper winnen kan de trager verlopende rekolonisatie zijn.
- Periode van winnen: Winning zou in bepaalde maanden minder ongunstig kunnen zijn dan in andere maanden. Denk hierbij aan effecten op paaiplaatsen en opgroeigebieden (kinderkamerfunctie), algenbloei, broedval⁶.
- Rekolonisatie: mogelijk kunnen locaties gekozen worden waar een snelle rekolonisatie mag worden verondersteld en mogelijk is strokenwinning milieugunstiger vanwege een snellere rekolonisatie in de kuilen (nadeel is groter beïnvloed gebied).

⁵ Winning van relatief slibarm zand geeft een beperkte slibpluim (vertroebeling) en heeft dus weinig negatieve effecten op de primaire productie. Recent is overigens bekend geworden dat aan slibdeeltjes gebonden gifstoffen (dioxines, PCB's, furanen) waarschijnlijk een hoofdrol hebben gespeeld bij het uitsterven van de paling (zie: A.P.Palstra, V.J.T. van Ginneken, A.J.Murk & G.E.E.J.M. van den Thillart: *Are dioxin-like contaminants responsible for the eel (Anguilla anguilla) drama?* in: *Naturwissenschaften*. 2006 Mar; 93(3):145-148). Zeker in zoekgebieden die liggen aan de mondingen van Rijn, Maas en Schelde zijn hoge concentraties aan slib gebonden gifstoffen te verwachten, zodat ook om die reden in MMA-verband gezocht zou moeten worden naar slibarm suppletiezand.

⁶ Onder de wintergasten bevinden zich onder andere de duikers, die opgenomen zijn in de Annex I van de Vogelrichtlijn.

5. REFERENTIE

De huidige situatie inclusief de autonome ontwikkeling kan dienen als referentie, waartegen de effecten van de alternatieven kunnen worden afgezet. Dit houdt in: voortzetting van BKL en kustverdediging (beleid in uitvoering of reeds voorgenomen beleid) zonder de zandwinnings op deze zoeklocaties.

Beschrijf de bestaande toestand van het milieu in de zoekgebieden, inclusief de autonome ontwikkeling volgens vigerend beleid. Het gaat daarbij vooral om:

- de ecologische waarden en kwetsbaarheid binnen de potentiële zoekgebieden. Geef duidelijk begrensd op kaart aan: de Natura2000-gebieden, de ecologische hoofdstructuur, de ecologische waardevolle en kwetsbare gebieden en de gebieden met hogere biodiversiteit;
- de beschermde soorten;
- bodemorganismen, inclusief bodemvissen;
- de functie van de banken en de bewegende zandgolven in het morfologische systeem en de mogelijke ecologische betekenis ervan. Hierbij is speciale aandacht nodig voor de Zeeuwse banken⁷;
- een 'visserij-gebruikskaart' van het gehele studiegebied;
- de ligging van, alsmede de veiligheidszones langs bestaande of geplande kabels en transportleidingen, olie- en gaswinningsplaatsen en windturbineparken;
- waar zich in het studiegebied archeologische, cultuurhistorische (zoals scheepswrakken) en aardkundige waarden (zoals combinatie van verschillende morfologische vormen (banken + ribbels) met andere habitats) kunnen bevinden.

Geef duidelijk aan waar reeds zand gewonnen wordt of is. Geef aan welke activiteiten naar verwachting in 2007 zullen interfereren met de beoogde suppletiezandwinnings.

6. MILIEUGEVOLGEN⁸

6.1 Bodem, morfologie, water

Geef inzicht in de gesteldheid van bodem, de geomorfologie en de waterkwaliteit voor, tijdens en na de winning, in het bijzonder in verband met de ecologische effecten die daarmee samenhangen. Ga per effect in op de (on)omkeerbaarheid, hersteltijd en mate van herstel. Besteed aandacht aan de invloed op:

- korrelgrootte(verdeling), slibgehalte, organische stof-gehalte;
- de lokale stromingen, golf-, zand- en slibbeweging en de aan-/afwezigheid van zandribbels en banken;
- de mate van opwerveling van en vertroebeling door slib en zand tijdens het winnen en het mogelijk op zee sorteren;

⁷ Het meest zuidwestelijke zoekgebied ligt voor de kop van Schouwen in het ecologisch en morfologisch bijzondere gebied Zeeuwse Banken.

⁸ In dit hoofdstuk wordt aangegeven welke milieugevolgen in het MER aandacht verdienen. In het MER moet gebruik gemaakt worden van de door OSPAR aanbevolen *ICES Guidelines for the management of marine sediment extraction* waarin een overzicht gegeven wordt van de in het MER te behandelen aspecten.

- de mate van afzetting van dit zand en slib in de omgeving van de winplaats (ruimteschaal van de processen);
- de waterkwaliteit (doorzicht, lichtdoordringing, zuurstofgehalte);
- de mogelijke effecten van de vorm, omvang en diepte van de ontgroning op de morfologische ontwikkelingen van zeebodem, kust en Waddenzee.

6.2 Natuur

6.2.1 **Ecologische effecten**

Geef de ecologische effecten aan van de winning en van de veranderde bodemsamenstelling na de winning. Besteed ten minste aandacht aan:

- effecten op het pelagische ecosysteem, waaronder de effecten van extra vertroebeling op primaire en secundaire productie, op algensoortensamenstelling, op zichtjagers en op vissenlarven en -eieren, op paaiplaatsen en kinderkamers;
- effecten op stapelvoedsel, zoals bodemdieren en vissen;
- de mogelijke doorwerking voor predatoren, met name roofvissen, vogels en zeezoogdieren;
- (rust)verstoring van (avi)fauna;
- de mogelijke effecten van onderwatergeluid op zeezoogdieren en zeevogels. Indien exploraties seismisch plaatsvinden, dan dient ingegaan te worden op de schade die dit kan hebben voor walvisachtigen;
- de mogelijke effecten van de vorm, omvang en diepte van de ontgroning op de ecologische ontwikkelingen van zeebodem, kust en Waddenzee;
- de snelheid van ecologische (her)ontwikkeling in en rondom de winplaats na winning.

Speciale aandacht is nodig voor de gevoelige locaties: ga in op eventuele verschillen van winningen in verschillende seizoenen.

6.2.2 **Informatie voor de passende beoordeling**

Ingegeven door wetgeving en jurisprudentie, is in de besluitvormingspraktijk het afwegingskader van de Natuurbeschermingswet 1998 een bepalende factor geworden voor projecten die van invloed kunnen zijn op beschermde natuur in het Natura2000-netwerk. Kenmerkend aan dit afwegingskader is dat de overgelegde informatie voldoende gedetailleerd, volledig en actueel moet zijn om de vergunningverlener in staat te stellen om te beoordelen of het initiatief van invloed kan zijn op de instandhoudingsdoelen.

Wil een project doorgang kunnen vinden, dan is het eerst belangrijk om in de oriëntatiefase uitsluitel te krijgen omtrent mogelijke significante gevolgen. Als daar uitkomt dat er zeker geen negatieve gevolgen zullen zijn, dan is geen vergunning op grond van de Natuurbeschermingswet 1998 nodig. Als daar uitkomt dat er wel gevolgen zijn, maar dat die met zekerheid niet significant zullen zijn, dan volgt de verslechterings- en verstoringstoets. Indien in de oriëntatiefase significante gevolgen niet met zekerheid kunnen worden uitgesloten, dan moet een passende beoordeling op grond van de Nbw hierover uitsluitel geven. Indien dit aangeeft dat niet met zekerheid significante gevolgen zijn uit te sluiten, dan volgen de zogenaamde ADC-

criteria⁹. Hierin moet worden vastgesteld of het plan gevolgen heeft voor de natuurlijke kenmerken van het Natura2000-gebied; hiervoor zijn instandhoudingsdoelen geformuleerd. In de praktijk is de lijn ontwikkeld dat het MER de informatie geeft om de afweging in het kader van de Natuurbeschermingswet 1998 te kunnen maken.

Geef daarom in het MER aan welke habitats en soorten waarvoor instandhoudingsdoelen gelden mogelijk beïnvloed kunnen worden door het voornemen. Presenteer en onderbouw de verwachte effecten door de activiteit in het MER. Hierbij is ook inzicht nodig in de cumulatieve effecten die kunnen ontstaan door andere activiteiten (andere zandwinningen, maar ook andere menselijke activiteiten in het gebied zoals de bodemberoerende visserij).

6.3 Overige

Geef aan:

- in welke mate de winning tijdens en na de uitvoering effecten heeft voor de visserij op en in de omgeving van de winplaatsen;
- welke effecten kunnen optreden op cultuurhistorische, archeologische en aardkundige waarden;
- welke gevolgen kunnen bestaan voor kabels en leidingen;
- welk risico van aanvaring kan optreden (na het treffen van veiligheidsmaatregelen);
- Welke gevolgen kunnen optreden voor overig gebruik van de Noordzee.

7. **OVERIGE ONDERDELEN VAN HET MER**

7.1 Vergelijking van alternatieven

De milieueffecten van de voorgenomen activiteit en de alternatieven moeten onderling én met de referentie worden vergeleken. Doel van de vergelijking is inzicht te geven in de mate waarin, dan wel de essentiële punten waarop, de positieve en negatieve effecten van de voorgenomen activiteit en de alternatieven verschillen. Vergelijking moet bij voorkeur op grond van kwantitatieve informatie plaatsvinden. Bij de vergelijking moeten de doelstellingen en de grens- en streefwaarden van het milieubeleid worden betrokken.

7.2 Leemten in informatie

Het MER moet aangeven over welke milieuaspecten geen informatie kan worden opgenomen vanwege gebrek aan gegevens. Deze inventarisatie moet worden toegespitst op die milieuaspecten, die (vermoedelijk) in verdere besluitvorming een belangrijke rol spelen, zodat kan worden beoordeeld wat de consequenties moeten zijn van het gebrek aan milieu-informatie. Beschrijf:

- welke onzekerheden zijn blijven bestaan en wat hiervan de reden is;

⁹ Bepalen of er reële Alternatieven zijn (het kan ook gaan om een andere locatie), bepalen of er Dwingende redenen van groot openbaar belang zijn; als het plan toch doorgang vindt, dan dient vooraf Compensatie van natuur gerealiseerd te zijn.

- in hoeverre op korte termijn zou kunnen worden voorzien in de leemten in informatie;
- hoe ernstig leemten en onzekerheden zijn voor het te nemen besluit.

7.3 Evaluatieprogramma

De Staatssecretaris van Verkeer en Waterstaat moet bij het besluit over de ontgrondingsvergunningen aangeven op welke wijze en op welke termijn een evaluatieonderzoek verricht zal worden om de voorspelde effecten met de daadwerkelijk optredende effecten te kunnen vergelijken en zo nodig aanvullende mitigerende maatregelen te treffen. Geef in het MER reeds een aanzet tot een programma voor dit onderzoek, omdat er een sterke koppeling bestaat tussen onzekerheden in de gebruikte voorspellingsmethoden, de geconstateerde leemten in kennis en het te verrichten evaluatieonderzoek.

Gezien de vele activiteiten die op de Noordzee op de rol staan en de mogelijk grote hiaten in kennis over (de effecten op) het Noordzeesysteem, merkt het Bevoegd Gezag dit aan als een nadrukkelijk aandachtspunt. Het Bevoegd Gezag adviseert dan ook om:

- nuttig gebruik te maken van onderzoeken die beschikbaar zijn of komen bij andere ontwikkelingen zoals de ecologische nulmetingen ten behoeve van de Tweede Maasvlakte en de windturbineparken;
- een programma te geven hoe de informatie zal worden verkregen over:
 - de lokale effecten van overflow;
 - de grootschalige slibpluim;
 - rekolonisatie van de putten in de praktijk.

7.4 Vorm en presentatie

Communicatie en draagvlak zijn de basis voor succes. Dit vereist een heldere betoogtrant en uitstekend beeldmateriaal. Met name de vertaling van alternatieven in eenduidig kaartmateriaal verdient aandacht. De onderlinge vergelijking van alternatieven dient bij voorkeur te worden gepresenteerd met behulp van tabellen, figuren en kaarten. Voor de presentatie beveelt het Bevoegd Gezag verder aan om:

- het MER zo beknopt mogelijk te houden, onder andere door achtergrondgegevens (die conclusies, voorspellingen en keuzen onderbouwen) niet in de hoofdtekst zelf te vermelden, maar in een bijlage op te nemen;
- een verklarende woordenlijst, een lijst van gebruikte afkortingen en een literatuurlijst bij het MER op te nemen;
- recent kaartmateriaal te gebruiken, kaarten duidelijk en op een afdoende schaalniveau weer te geven, de gehanteerde namen op kaart te presenteren en de kaarten te voorzien van een duidelijke legenda.

7.5 Samenvatting van het MER

De samenvatting is het deel van het MER dat vooral wordt gelezen door besluitvormers en insprekers en het verdient daarom bijzondere aandacht. Het moet als zelfstandig document leesbaar zijn en een goede afspiegeling

zijn van de inhoud van het MER. Daarbij moeten de belangrijkste zaken zijn weergegeven, zoals:

- hoe in de planprocedure en de m.e.r.-procedure wordt omgegaan met onzekerheden;
- de voorgenomen activiteit en de alternatieven daarvoor;
- de scenario's waarbinnen alternatieven zijn beschouwd;
- de belangrijkste effecten voor het milieu bij het uitvoeren van de voorgenomen activiteit en de alternatieven;
- de vergelijking van de alternatieven en de argumenten voor de selectie van het MMA en voorkeursalternatief;
- belangrijke leemten in kennis;
- het beoogde evaluatieprogramma..

BIJLAGE 1

Reacties Bevoegd Gezag op advies

De richtlijnen voor de winning van suppletiezand Noordzee 2007 zijn in belangrijke mate conform het door de Cie MER uitgebrachte Richtlijnen-advies vastgesteld. Alleen op de navolgende belangrijke punten is hiervan afgeweken:

Onder 4.1 is gevraagd ook rekening te houden met de winbaarheid van het gewenste zand. Onder 6.3 is gevraagd aan te geven welke gevolgen kunnen optreden voor overig gebruik van de Noordzee

Advies van de wettelijke adviseurs

Van de wettelijke adviseur, het Ministerie van VROM is geen advies ontvangen. Van de wettelijke adviseur, het Ministerie van Landbouw, Natuur beheer en Visserij is bij brief van 19 mei 2006 een advies ontvangen. De reactie hierop is aangegeven in de nota van antwoord welke als bijlage 2 is bijgevoegd.

BIJLAGE 2

NOTA VAN ANTWOORD

De nummering bij de reacties van het
Bevoegd Gezag verwijst naar de
betreffende paragraaf in de richtlijnen

<p>Volgnummer: 1</p> <p>Kenmerk: U06-650/PS</p>	<p>Afzender: Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek P. Stassen Postbus 1600 3800BP AMERSFOORT</p>
Kernpunt(en) van de inspraak:	Reactie van Bevoegd Gezag:
<p>1 In het beoogde plangebied liggen geen bekende objecten met een vastgestelde archeologische waarde, maar de IKAW geeft nog onvoldoende nauwkeurig een indicatie over de mogelijke aanwezigheid van archeologica. Daarom adviseert de Rijksdienst om een archeologische inventarisatie in de beoogde plangebieden te laten uitvoeren. Deze inventarisatie biedt de mogelijkheid uitspraak te doen over archeologische aandachtsgebieden c.q. de aanwezigheid van objecten een met archeologische waarde.</p> <p>2 Op basis van deze inventarisatie, die tevens tot doel heeft om de nulsituatie vast te leggen, kan op voorhand rekening gehouden worden met verschillende effecten op het onder water gelegen culturele erfgoed in de zandwingebieden, inclusief de omgeving. Deze effecten moeten worden vastgelegd aan de hand van monitoring. Afhankelijk van de aard van het effect zullen er, ingeval het gaat om een object met een vastgestelde archeologische waarde, mitigerende maatregelen moeten worden genomen. Ook kunnen tijdens de uitvoering scheepswrakken aangetroffen worden met een archeologische waarde, waarvoor ook mitigerende maatregelen genomen moeten worden.</p> <p>3 Vanuit cultuurhistorisch oogpunt wordt er naar gestreefd om archeologische aandachtsgebieden en gebieden met één of meer object(en) met een mogelijke archeologische waarde te mijden.</p>	<p>4.1, 4.2, 5 en 6.3;</p> <p>Voorafgaande aan de daadwerkelijk zandwinning in de te vergunnen gebieden wordt op basis van een T-nul meting onderzoek gedaan naar objecten etc. In de eventueel af te geven vergunningen worden voorwaarden opgenomen inzake het aantreffen, melden en mijden van archeologische waarden.</p> <p>Voor zover bekend worden archeologische aandachtsgebieden c.a. aangeven op de bij vergunning gevoegde tekening. Daarnaast worden in de vergunning voorwaarden opgenomen die voorzien hoe te handelen wanneer historisch belangrijke vondsten worden aangetroffen in de vergunde gebieden.</p>

<p>Volgnummer: 2</p> <p>Kenmerk: 186.06/tr-RH/06052</p>	<p>Afzender: Stichting de Noordzee F.C. Groenendijk Drieharingstraat 25 3511BH UTRECHT</p>
Kernpunt(en) van de inspraak:	Reactie van Bevoegd Gezag:
<p>1 De Stichting hoopt dat alle in de startnotitie genoemde milieuaspecten afdoende aan bod zullen komen in het MER. De Stichting is te spreken over het voornemen om rekening te houden met de externe werking van de Vogel- en Habitatrichtlijn. Een toets op de natuurwetgeving is noodzakelijk.</p> <p>2 Ingevolge de Wet milieubeheer dient in het uiteindelijke MER een vergelijking plaats te vinden van de milieugevolgen van de beoogde activiteit met de milieugevolgen van de autonome ontwikkeling (hoe zou het milieu zich ontwikkelen indien de activiteit niet zou plaatsvinden) en de gevolgen van de redelijkerwijs mogelijke alternatieven, waaronder het mma. Zeer belangrijk is ook dat in het MER aangegeven wordt in hoeverre nog onduidelijkheid bestaat over de te verwachten milieugevolgen(lacunes in kennis) . Een aantal van deze aspecten lijken in het MER niet of onvoldoende aan bod te komen. De Stichting plaats in dat kader de onderstaande aandachtspunten.</p> <p>3 In het MER dienen de effecten met betrekking tot de hydro-geologische kenmerken (sedimenttypes en stromingsgedrag) van de winningsgebieden en - locaties meegenomen te worden. Ook de aanwezigheid van schelpenbanken en de gevolgen voor de voldoende beschikbaarheid van stapelvoedsel voor de aanwezige soorten dient te worden meegenomen in het MER.</p> <p>4 Het is van groot belang dat winningsgebieden/locaties worden uitgekozen die zich snel herstellen van zandwinningen. Het maken van een vergelijking tussen de potentiële winningsgebieden/locaties ten aanzien van de mate waarin en de snelheid waarmee de zee(bodem)en de flora en fauna boven, op en in deze zeebodem zich herstelt van de zandwinning, voordat de keuze voor deze gebieden wordt gemaakt, is noodzakelijk.</p> <p>5 Bij de keuze voor de toe te passen techniek voor de winning van zand dient gekozen te worden voor de meest milieuvriendelijke variant. Hierbij draait het zowel om de biotische als de</p>	<p>De op basis van de startnotitie opgestelde richtlijnen voorzien in het juiste ambitie niveau inzake de Vogel- en Habitatrichtlijn alsmede de toetsing daarop. Zie ook 2, 3, 4, 5, 6 en 7;</p> <p>5,6 en 7.2</p> <p>4.1, 4.3, 6.1 en 6.2</p> <p>2.2, 6.1 en 6.2</p> <p>2.2 en 4.1</p>

<p>abiotische aspecten van het gebied en een afwegingskader daartussen.</p>	
<p>6 Er dient niet alleen gelet te worden op de effecten op habitatsoorten maar deze dienen ook in relatie gebracht te worden met de daarvoor benodigde habitats.</p>	<p>3.2, 5 en 6.2.2</p>
<p>7 Een beschrijving van de hydro-geologische en morfologische kenmerken van de zee(bodem) en de bestaande flora en fauna op en in de zeebodem van de winningsgebieden en -locaties is essentieel om een vergelijking te kunnen maken van zowel de milieugevolgen van de zandwinningen als van de autonome ontwikkeling van de gebieden. In dit kader is monitoring tijdens de onttrekking van het zand van groot belang om operationele keuzes te kunnen maken. Tijdens de zandonttrekking snel veranderende omstandigheden kunnen gevolgen hebben voor het voldoen aan de verplichtingen ingevolge de MER en andere (milieu)verplichtingen.</p>	<p>4.1, 6.3, 7.1, 7.2 en 7.3</p>
<p>8 Niet duidelijk is op welke bestaande kennis de effecten van sedimentonttrekking zal worden gebaseerd. Ook is niet duidelijk op basis van welke kennis de gevolgen voor de hydro-geologische/ morfologische kenmerken en flora en fauna worden beoordeeld ter plaatse van de winningsgebieden/locaties. Alleen als dat is aangegeven is het mogelijk vast te stellen welke onduidelijkheid nog bestaat over de te verwachten milieugevolgen. Voor betreffende kennis verwijst de Stichting naar verzamelde kennis bij grote projecten als RIACON, PUNAISE en PUTMOR.</p>	<p>2.3, 6.1, 6.2.1, 7.2 en 7.3</p>
<p>9 De in de 'ICES Guidelines for the management of marine sediment extraction' vervatte checklist voor zandonttrekkingen dient te worden nagelopen.</p>	<p>3.2 en 6</p>
<p>10 Het is belangrijk aan te geven wat de cumulatieve effecten zullen zijn van de zandwinningen in 2007 en in de daaropvolgende jaren. De zandwinningen in 2007 kunnen niet op zich zelf staand worden beoordeeld.</p>	<p>6.2 en in samenhang met andere initiatieven voor ontgrondingen op de Noordzee waarvoor een mer loopt c.q. gaat lopen.</p>
<p>11 De Stichting vraagt vooral te letten op de cumulatieve effecten bij de in de startnotitie genoemde aspecten: bijvoorbeeld de vertroebeling van het water kan ook effecten hebben op vissoorten.</p>	<p>6.2 en 6.3</p>
<p>12 Extra aandacht wordt gevraagd voor een tot nu toe in eerdere vergunningen voor bagger- en stortwerkzaamheden onderbelicht aspect; het geluid van zandwinningen (van sleepopperzuigers).</p>	<p>6.2.1</p>
<p>13 De Stichting vraagt rekening te houden met het MER Gaswinning, waarin de volgende voorwaarden zijn opgenomen ter compensatie</p>	<p>2.1.b, 3.1.2, 4.3, 6.1 en 6.2.1. Overigens hebben de richtlijnen alleen betrekking op het suppletieprogramma van 2007.</p>

<p>van de verwachte bodemdaling:</p> <ul style="list-style-type: none"> - het plaats vinden van zandsuppleties buiten de periode van 1 november tot 1 april; - het ontzien van eventueel ter plaatse voorkomende spisulabanken. <p>14 In de startnotitie wordt niet aangegeven hoe in het MER rekening zal worden gehouden met overige zandwinning waarvoor aan de genoemde gebieden immers ook aanzienlijke hoeveelheden zand worden onttrokken.</p> <p>15 In de startnotitie is niet aangegeven hoe wordt omgegaan met de mogelijk grensoverschrijdende gevolgen van de zandwinningen voor België. In die gevallen moet het betreffende buurland worden betrokken bij het opstellen van het MER en bij de besluitvorming (Wet milieubeheer 7.38 a t/m g en Espoo Verdrag).</p>	<p>4.3 heeft betrekking op levende schelpenbanken inclusief spisulabanken. Overigens worden in de vergunningen voorwaarden opgenomen met betrekking tot de zandwinning in en nabij levende schelpenbanken.</p> <p>6.2</p> <p>3.2</p>
--	--

<p>Volgnummer: 3</p> <p>Kenmerk: DN.2006/1587</p>	<p>Afzender: Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit G.B. Raaphorst Postbus 20401 2500EK 'S-GRAVENHAGE</p>
Kernpunt(en) van de inspraak:	Reactie van Bevoegd Gezag:
<p>1 In het MER dienen de milieuaspecten en de effecten uit tabel 1A van het Tweede Structuurschema Oppervlaktedelfstoffen (2001), betrokken te worden. Het betreft a-biotische en biotische aspecten, aspecten van landschap, cultuurhistorie, archeologie en milieuhygiëne voor ondiepe winning in de Noordzee. Dit is belangrijk omdat bij een ondiepe winning meer oppervlak nodig is voor een gelijke hoeveelheid zand dan bij een diepe winning. Een ondiepe winning heeft per m2 minder effect, maar het netto effect kan als gevolg van het benodigde grotere oppervlak per m3 zand toch groter zijn.</p> <p>2 Extra zandsuppletie is onvermijdelijk om, als gevolg van de voorgenomen aardgaswinning Waddenzeegebied, de doelstelling van het handhaven van de basiskustlijn in de Noordzeekustzone te halen. Daarom dient in het MER duidelijk te worden uitgewerkt welke extra maatregelen noodzakelijk zijn als gevolg van het optredende zandverlies. Dit klemt vooral vanuit de noodzaak verlies van habitat in de Waddenzee te voorkomen.</p> <p>3 In het RIKZ/Alterra rapport 'Gebieden met bijzondere ecologische waarden op het Nederlands Continentaal Plat' is de Kustzee aangeduid als een gebied met bijzondere ecologische waarden. Ofschoon de voorgenomen winning buiten de doorgaande -20 meter dieptelijn zal plaatsvinden, verzoekt het Ministerie met het oog op mogelijke externe effecten, in het MER in te gaan op de in het rapport genoemde te beschermen natuurwaarden van de Kustzee. Het Ministerie verwijst met name naar de hoofdstukken 3.5 en 5.7 en verzoekt hoofdstuk 4 - gebruik op de Noordzee - in het MER uit te werken.</p> <p>4 In de startnotitie is aangegeven dat het toetsingskader gebaseerd dient te zijn op vigerende wet- en regelgeving. Conform de Nota Ruimte en het Integraal Beheerplan Noordzee 2015 zijn voor ruimtelijke ingrepen in de Noordzee verschillende afwegingskaders van toepassing:</p> <ul style="list-style-type: none"> - de vijf toetsen van het integraal afwegingskader Noordzee gelden voor de gehele Noordzee; - het afwegingskader dat geldt voor de Kustzee als een gebied met bijzondere ecologische waarden voor zover er sprake is van externe 	<p>Het SOD2 is geen vigerende beleidsnota geworden, maar deels opgenomen in de Nota Ruimte. De genoemde aspecten komen aan de orde in 4.3, 6.1, 6.2.1 en 6.3</p> <p>3.1.2 Overigens hebben deze richtlijnen alleen betrekking op het suppletieprogramma van 2007. Extra nog in 2007 te suppleren hoeveelheden als gevolg van de aardgaswinning zullen in dat geval leiden tot een aanpassing van het MER of in het MER voor de zandwinning na 2007 worden moeten worden meegenomen.</p> <p>3.2 en 6.2.2</p> <p>3.2 en 6.2.2</p>

<p>effecten op de Kustzee; - het afwegingskader uit de Natuurbeschermingswet voor zover er sprake is van externe effecten op de in de Kustzee voorkomende Vogel- en Habitatrichtlijngebieden.</p> <p>5 Zandstructuur is medebepalend voor de aard van de bodemfauna. Bij suppletie wordt niet altijd het gebiedseigen zand gebruikt. Indien dit het geval is, dienen de consequenties voor de bodemfauna in beeld te worden gebracht.</p>	<p>3.1.2 In dit MER worden de effecten van zandwinning beschreven ten behoeve van de aan te vragen ontgrondingsvergunning(en).</p>
--	---